

STADSHOLMEN

CYGNUS 4

Tyska Skolgränd 3-5, Svartmangatan 25, Själagårdsgatan 10, Tyska Brunnplan.

GAMLA STAN

Stadsholmen

AB Stadsholmen är Stockholms stads bolag för förvaltning av äldre, kulturhistoriskt värdefulla fastigheter. Vi äger och förvaltar merparten av bebyggelsen inom kulturresevatet östra Mariaberget, Skinnarviksberget, Åsöberget och Vita bergen samt området vid Katarina kyrka. Dessutom är Stadsholmen största fastighetsägare i Gamla stan, på Långholmen och i Djurgårdsstaden. Vi äger och förvaltar även gårdar i ytterstaden – stamfastigheter från vilka stadens moderna förorter vuxit fram. För närvarande omfattar beståndet 279 fastigheter med drygt 700 byggnader, som inrymmer 1633 lägenheter och 804 lokaler. Stadsholmen är ett dotterbolag till AB Svenska Bostäder.

Stadsholmen bildades 1936 av samfundet S:t Erik för att rusta upp några kvarter i Gamla stan. Stadsholmen är det äldre namnet på denna stadsdel. 1967 förvärvade Stockholms stad bolaget och överförde merparten av sitt äldsta bostadsbestånd till Stadsholmen. Under åren har även Stadsholmen övertagit byggnader från andra fastighetsägare som byggnadsstyrelsen, kriminalvården och Gatu- och fastighetskontoret i Stockholm.

Med tiden har ett synsätt vuxit fram där antikvariska principer baserade på varje hus historia och förutsättningar blivit vägledande för hur byggnader och yttre miljö ska förvaltas och rustas. Flertalet av våra fastigheter har högsta klassificering (blå) vilket innebär att de har så stora kulturhistoriska värden att de motsvarar kraven för byggnadsminnen. För oss är byggnadsvård ett vardagsarbete och allt vi gör präglas av respekt för husen och deras historia.

FAKTABLAD

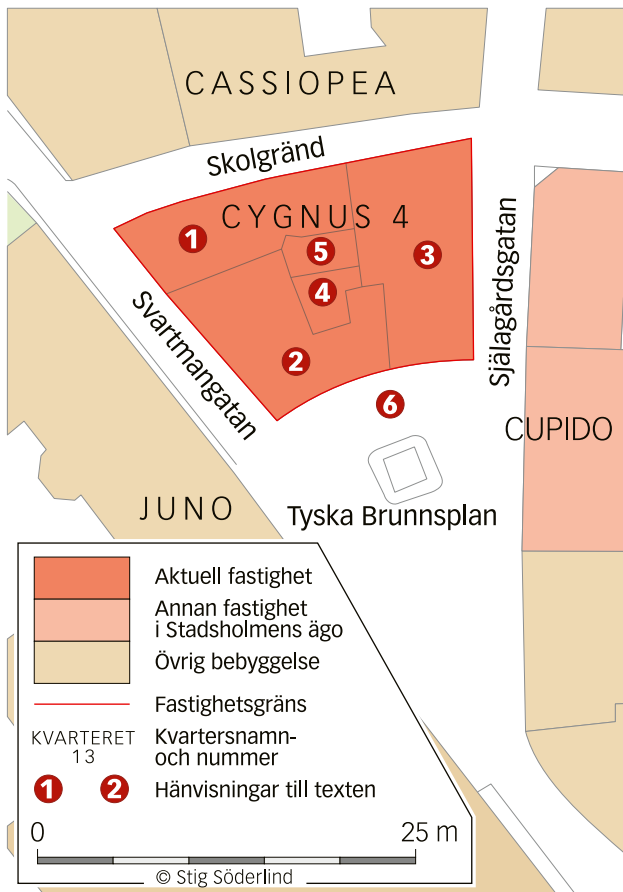
Byggnader och miljöer berättar ofta något om vår historia. Genom byggnaderna kan vi få veta hur staden och samhället förändrats. Husen ger oss också kunskap om hur människor har arbetat, bott och inrett sina hem och de speglar även olika gruppers livsvillkor.

Somliga hus är väldokumenterade och omskrivna medan andra är mer anonyma. Under några år har vi tillsamman med Stadsmuseet i Stockholm arbetat med att sammanställa en kortfattad information om alla våra fastigheter; information om när husen byggdes, hur de har förändrats och hur de har använts under åren.

För att kunna beskriva den enskilda fastighetens historia har vi dels besökt varje hus för att se vad som finns kvar från äldre tid och dels letat uppgifter i arkiv och litteratur. En del nya foton har tagits för att illustrera faktabladet.

För att hinna med alla fastigheter inom rimlig tid har arbetet byggts på lättåtkomliga uppgifter. Ingen fullständig arkivforskning har alltså gjorts och de historiska beskrivningarna är därför inte heltäckande. Ibland kan uppgifter i olika arkiv också vara motsägelsefulla och det har inte alltid funnits möjlighet att reda ut frågetecken. Faktabladet kan därför komma att fördjupas och förändras vid nya undersökningar i framtiden.

Faktabladet finns samlade på Stadsholmens webbplats www.stadsholmen.se

- 1 FÖRE DETTA CYGNUS 1.**
- 2 FÖRE DETTA CYGNUS 2.**
- 3 FÖRE DETTA CYGNUS 3.**
- 4 TILLBYGGNAD AV CYGNUS 2 ÅR 1939.**
- 5 GÅRD DÄR BOTTENVÅNINGEN BYGGTS ÖVER.**
- 6 I SÖDER FANNS YTTERLIGARE EN FASTIGHET DÄR BEBYGGELSEN REVS PÅ 1780-TALET.**

TYSKA BRUNNSPLAN OCH KVARTERET CYGNUS. OKÄND FOTOGRAF ÅR 1901. SSM:S ARKIV C 1621.

Kvarteret Cygnus består av flera sammanslagna medeltida hus vars murar är bevarade i ovanligt stor omfattning. En av byggnaderna har medeltida murverk i alla fyra våningar samt i gaveln.

Byggnaden har också synlig medeltida fasaddekor i form av blinderingar och sågskift. Dess trappgavel är ett av få bevarade exempel på en typ av gavel som var mycket vanlig i staden före stormaktstiden.

Trapphusen har en ålderdomlig karaktär med dörrblad och dörrfoder huvudsakligen från 1700-talet. I flera lägenheter finns fasta inredningsdetaljer från 1700-talet i form av till exempel dörrblad och paneler. Den konkava fasaden mot Tyska Brunnspan, baserad på Erik Palmstedts ritningar från 1784, bildar en genomtänkt fond till Tyska Brunnspan. Platsen är en av de torgbildningar som skapades under 1700-talets slut genom att äldre hus revs. Det är ett exempel på hur man av brandskyddsskäl försökte skapa öppna ytor i den trånga, medeltida staden.

Cygnus 4 är en del av Gamla stans unika och omistliga bebyggelse och är blåvärderad enligt Stockholms Stadsmuseums kulturhistoriska klassificering.

Detta innebär att fastigheten har ett synnerligen stort kulturhistoriskt värde.

OMRÅDESBESKRIVNING

Under flera hundra år var Gamla stan Stockholms centrum. Medeltidens bebyggelse bestod av hus i trä eller tegel, ofta med torvtak. Till husen fanns många gånger källare med väggar av natursten och tegelvalv eller bjälktak. Tegelhusens fasader var inte putsade och kunde ha dekor i form av blinderingar, formtegel eller mönstermurning. Den medeltida, oregelbundna stadsplanen är ännu i dag mycket väl bevarad och många hus har i hög utsträckning kvar medeltida murverk bakom senare tiders fasadutformningar och inredningar.

Det expansiva 1600-talet, när Sverige utvecklades till en stormakt, gav en annan prägel åt staden med flera nybyggen men också modernisering av de äldre

BARN UTANFÖR PORTEN TILL SVARTMANGATAN 25, FÖRE
 DETTA CYGNUS 2. SAMLINGEN S:t ERIK, SSM:S ARKIV. G ST.94.
 FOTO: D. MELIN 1913.

husen. Byggnaderna fick stora vindar i flera våningar med höga, branta tak och ofta en dekorativ fasadutsmyckning i natursten. Samtidigt anpassades de nybyggda husen längs framför allt Nygatorna i väster till en reglerad stadsplan.

Under 1700-talets mitt och senare hälft byggdes husen ofta på med en våning. Vindarna var nu mindre och taken flackare. Fasaderna utfördes släta och putsade, och rummen inreddes med kakelugnar och snickerier som till stor del finns bevarade i dag.

Vid 1800-talets senare del och under tidigt 1900-tal fick många byggnader fasader med tidstypiska dekorer i stuck eller puts och bottenvåningarna gjordes ofta om till butiksfasader med stora skyltfönster.

Gamla stan hotas – och räddas

Under senare delen av 1800-talet försköts stadens centrum till Norrmalm. Gamla stan började att successivt förslummas och många diskussioner fördes om stadsdelens sanitära förhållanden. Det kom till och med förslag om att riva stora delar och bygga helt nytt. När de nya stadsdelarna på malmarna växte fram omkring 1900 blev problemen i Gamla

DEN BLOTTADE YTTERMUREN TILL CYGNUS 3 SEDAN DELAR AV
 CYGNUS 1 RIVITS. OKÄND FOTOGRAF 1938. SSM:S ARKIV. F 20878.

stan ännu mer uppenbara, men de enskilda fastighetsägarna var inte villiga att bekosta saneringarna. Samfundet S:t Erik – som bildades 1901 och arbetade för att väcka intresse för stadens kulturhistoriskt värdefulla miljöer – oroades för stadsdelens framtid och tog på 1930-talet initiativet till att bilda AB Stadsholmen. Det nya bolaget fick i uppdrag att förvärva, restaurera och modernisera bebyggelsen med hänsyn bland annat till kulturhistoriska värden. De första åtgärderna i stor skala genomfördes i kvarteret Cepheus och flera av de genomförda renoveringarna har varit goda exempel, inte minst de allra första insatserna som gjordes.

I dag är Gamla stan med sina många bevarade tidslager och hus med en lång och omväxlande byggnadshistoria ett historiskt dokument av oersättligt värde.

KVARTERET CYGNUS

Cygnus 4 ligger på höjdplanen inom den äldsta delen av Gamla stan och omfattar hela kvarteret Cygnus, sedan man 1939 slog samman tre äldre fastigheter (Nr 1-3 på kartan). Fram till 1780-talet ingick även en fjärde tomt i söder (Nr 6 på kartan) där apoteket

FÖRE DETTA CYGNUS 1 SETT FRÅN HÖRNET SVARTMANGATAN / TYSKA SKOLGRÄND. LÄNGS TYSKA SKOLGRÄND ÄR ENDAST BOTTENVÅNINGEN BEVARAD I DE BORTRE DELARNA, TILL VÄNSTER I BILD. FOTO: J. MALMBERG.

Swahn låg, Cygnus betyder svan på latin. Söder om apoteket låg en liten öppen plats med en brunn, kallad Tyska Brunn. Apotekstomten köptes 1783 av Stockholms stads brandförsäkringskontor som rev byggnaden. Även på andra ställen i Gamla stan hade nedbrunna eller rivningsbara hus köpts in för att skapa öppna platser, vilket skulle underlätta släckningsarbetet vid eventuella bränder. Arkitekt Erik Palmstedt utformade den nya och större öppna platsen som kom att kallas Tyska Brunnspan.

Nedan behandlas de tre före detta fastigheterna separat.

FÖRE DETTA CYGNUS 1

Tyska Skolgränd 3-5, Nr 1 på kartan

FASTIGHETSHISTORIK

Byggnaden ligger med långsidan längs Tyska Skolgränd och en gavel mot Svartmangatan. I källaren och tre våningar ovan mark har medeltida murverk dokumenterats. Av ankarslutarna att döma skedde en påbyggnad under 1600-talet. I 35 år, från 1728, var fastigheten i klensmedsälldermannen Niclas Zetter-

ströms ägo. Han lät 1746 teckna en brandförsäkring, där huset beskrivs som fyra våningar högt med fem välvda källare. Bottenvåningen innehöll två rum och en bagarstuga. I bostadsvåningarna ovanför fanns sammanlagt 16 rum. En utförligare beskrivning från 1760 omnämner att porten hade en omfattning av huggen sten och att trapporna var av sten till andra våningen, där ovanför av trä. Bostadsrummen värmdes med blåvita eller gröna kakelugnar. Till fastigheten hörde en liten gård.

Förmodligen hade en ombyggnad ägt rum 1835, eftersom huset därefter beskrivs med stentrappor ända upp till vinden. Bottenvåningens tre rum användes då som smedja, verkstad och bagarstuga. På gården stod ett avträde av trä och det fanns en mur mot grannens gård i söder. En butik inrättades på 1860-talet i bottenvåningen.

Kvarteret Cygnus sanerades under 1930-talet. Delar av Cygnus 1 revs för att släppa in ljus och luft till gården. Av de tre östra fönsteraxlarna mot Tyska Skolgränd återstår sedan dess bara bottenvåningen. Kök och badrum installerades i alla lägenheter och gårdens bottenvåning byggdes över. En hisskappa på vinden togs bort.

FASAD MOT TYSKA BRUNNSPLAN, FÖRE DETTA CYGNUS 2 OCH 3. FASADENS UTFORMNING ÄR BASERAD PÅ RITNINGAR AV ERIK PALMSTEDT MEN FÖNSTERÖPPNINGARNA PÅ VÅNING 2 OCH 3 TRAPPOR BLEV I PRAKTIKEN OLIKA STORA I DE TVÅ BYGGNADERNA. FOTO: J. MALMBERG.

BYGGNADSBESKRIVNING

Av de sju fönsteraxlarna mot Tyska skolgränd har de tre östra endast bottenvåningen bevarad. Den återstående delen av huset är fyra våningar hög med fönster mot gränden, Svartmangatan och mot öster. Bottenvåningen är spritputsad och skiljs från våning 1 trappa av ett våningsband. Ovanför bottenvåningen är fasaderna slätputsade. I den översta våningen finns synliga ankarlutar av 1600-talstyp. Samtliga fönster ligger i murlivet. En fönsteraxel med blindfönster i fasaden mot gränden har äldre, utåtgående fönsterbågar med beslag av sen 1700-talstyp. Övriga fönster är moderna och inåtgående men med samma spröjsindelning som de äldre. Entrén till trapphuset från Tyska Skolgränd har en slät omfattning och port med helfranska pardörrar från 1800-talets mitt. Byggnaden har plåtklätt tak med fall åt tre håll och takkupor mot gatan, gränden och mot öster. Bottenvåningen, som innehåller kontors- och butikslokaler, har i den låga längan mot Tyska Skolgränd kryssvälv tak, synligt från gränden.

FÖRE DETTA CYGNUS 2

Svartmangatan 25, Nr 2 och 4 på kartan

FASTIGHETSHISTORIK

Från medeltid till 1700-talets slut

Byggnaden ligger i vinkel mot Svartmangatan och Tyska Brunnplan. Det har funnits en liten flygel på gårdens östra sida (Nr 4 på kartan), som efter en tillbyggnad 1939 inte längre är urskiljbar i exteriören. Medeltida murverk har dokumenterats i källarna samt i tre våningar ovan mark. Under 1600-talet eller 1700-talets förra hälft byggdes en fjärde våning på och huset fick säteritak. Då byggnaden i söder som innehöll apoteket Swahn revs år 1784 blottades murarna på de södra delarna av Cygnus 2 och 3. Dessa bör ha saknat fönsteröppningar mot apotekshuset. Arkitekt Eric Palmstedt ritade 1784 ett förslag på en tillbyggnad mot torget med en gemensam, konkav fasad för de två fastigheterna. Avsikten var att bilda en enhetlig fond till det nya torget. Tillbyggnaden kom aldrig att utföras, men en liknande utformning

FÖRE DETTA CYGNUS 3 MED TRAPPGAVEL MOT TYSKA SKOLGRÄND SAMT BLINDERINGSBAND OCH SÅGSKIFT MELLAN VÅNING 2 OCH 3 TRAPPOR. Huset består av två sammanslagna medeltida hus vilket har markerats med olika fasadbehandling. Det norra huset är slamt i ljus ton, det södra putsat med gul slätputs. FOTO: J. MALMBERG.

av dom befintliga murarna genomfördes. Som slutresultatet blev kom emellertid brytpunkten mellan de två husen att synas i fasadens rundning och fönsteröppningarna i de två övre våningarna att få något olika storlek i de två byggnaderna.

1700-talets slut och senare

Cygnus 2 brandförsäkrades för första gången år 1787 av skräddare Fernmarks arvingar. Byggnaden beskrivs som fyra våningar hög med tre välvda källare. Bottenvåningen innehöll portgång och fem rum. I våningarna ovanför fanns sammanlagt 17 rum. Trappan var av sten till andra våningen men vidare uppåt av trä. Taket var täckt med tegel. I försäkringen anges att en ombyggnad är nära förestående, möjligen avses den ovan nämnda fasadombyggnaden.

Stentrappor upp till vinden hade tillkommit 1845. Taket mot torget fick sin nuvarande utformning

HELFRANSK LÄGENHETSDÖRR FRÅN 1700-TALET I FÖRE DETTA CYGNUS 3. DE TRE Fyllningarna har nupna hörn. Dörrfodret är samtida men gångjärnen utbytta. FOTO: J. MALMBERG.

med tre takkupor på 1870-talet. Vid saneringen 1939 byggdes huset ut ca 4 m mot gården, i samtliga våningar. I och med tillbyggnaden kan den korta flygeln på gårdens östra sida (Nr 4) inte längre urskiljas i gårdsfasaden.

BYGGNADSBESKRIVNING

Exteriör

Byggnaden är fyra våningar hög med fönster mot Svartmangatan, Tyska Brunnspan och gården. Bottenvåningen är rusticerad medan våningarna ovanför är slätputsade med kraftiga hörnkedjor. Mot Tyska Brunnspan är den konkava fasadens utformning gemensam med före detta Cygnus 3, men fönsteröppningarna i de två övre våningarna är något mindre än grannens. Trapphusentrén vid Svartmangatan har en profilerad omfattning av sandsten och en helfransk pardörr från 1700-talet. Fönsteröpp-

INSIDAN AV PORTEN TILL SVARTMANGATAN 25, FÖRE DETTA CYGNUS 2. HELFRANSK PARDÖRR FRÅN 1700-TALET MED SAMTIDA GÅNGJÄRN. FOTO: J. MALMBERG.

ROKOKOKAKELUGN FRÅN 1700-TALETS MITT MED GRÖN DEKOR I FORM AVKVISTAR OCH KRONOR. BRÖSTPANEL FRÅN SAMMA TID. FOTO: J. MALMBERG.

ningarna mot gata och torg ligger i murlivet och har putsade omfattningar i klassiserande stil. En fönsteraxel med blindfönster mot Svartmangatan har äldre, utåtgående bågar och beslag från 1700-talets slut samt 1800-talet. Övriga fönster är moderna, inåtgående, men med samma spröjsindelning som de äldre. Den del av byggnaden som vetter mot Svartmangatan har säteritak. Mot Tyska Brunnspan är taket brutet med tre kupor i det nedre fallet. Den tillbyggda gårdsfasaden är tre fönsteraxlar bred och slätputsad.

Interiör

Trapploppet är välvt med steg och vilplan av kalksten upp till vinden. I bostadsvåningarna finns två lägenheter per plan. Lägenhetsdörrarna är från 1700-talet, antingen med fyra utanpåliggande fyllningar eller helfranska med tre fyllningar. Dörrfodren är av 1700-talstyp på våning 1 trappa och på den inredda vinden men från 1800-talet i de mellersta

våningarna.

I lägenheterna finns välbevarade 1700- och 1800-talsinredningar i form av bland annat profilerade dörrfoder, hel- och halvfranska dörrblad, dörrblad med utanpåliggande fyllningar, profilerade taklister och hel- och halvfranska bröstpaneler. Där finns också dörrblad med plattgångjärn från omkring 1700 och en kakelugn från 1700-talet.

FÖRE DETTA CYGNUS 3

Själagårdsgatan 10, (Nr 3 på kartan)

FASTIGHETSHISTORIK

Medeltid och 1600-tal

Fastigheten sträcker sig längs kvarterets östra sida. Cygnus 3 består av två sammanslagna medeltida byggnader längs Själagårdsgatan, idag markerade genom att den norra har slammad fasad, den södra slätputsad. Det norra huset har en medeltida trapp-

**DÖRR MED PLATTGÅNGJÄRN FRÅN OMKRING 1700.
FOTO: J. MALMBERG.**

**HELFRANSK BRÖSTPANEL, SENT 1700-TAL ELLER TIDIGT 1800-TAL.
FOTO: J. MALMBERG.**

gavel mot Tyska Skolgränd och medeltida murverk i samtliga fyra våningar. Fasaderna har samtida dekor i form av blinderingar och sågskift mot både Själagårdsgatan och Tyska Skolgränd. Det södra huset har bevarat medeltida murverk till två våningars höjd i gatufasaden. Även i källarna till de båda byggnaderna finns medeltida murverk.

Förmodligen slogs de båda husen samman på 1600-talet och fick gemensamma bjälklagshöjder, av fasadens ankarslutar att döma. Trapphusets entré från Själagårdsgatan med sin överliggare i sandsten bör ha tillkommit samtidigt. Förmodligen murades halva trappgaveln mot gränden om under denna tid, men återställdes vid renoveringen 1939.

1700-tal och senare

Den äldsta brandförsäkringen från 1746 beskriver en fyra våningar hög byggnad med fem välvda källare. Trappan var av sten till första våningen, där ovanför av trä. Bottenvåningen hade tre rum varav ett innehöll en smedja. I våningarna ovanför fanns sammanlagt 14 rum. Ägaren, klensmedsälldermannen Niclas Zetterström som även ägde Cygnus 1, lät 1757 renovera huset. Trapploppet stenlades upp till tredje våningen och rummen fick enligt Zetterström nya golv, dörrar, fönster och kakelugnar.

På 1820-talet hade även trappans lopp till vinden stenlagts. En förändring av taklaget mot torget skedde på 1870-talet och två vindskappor tillkom på nedre fallet. När delar av Cygnus 1 revs 1939 förstärktes den västra fasaden på Cygnus 3 där grannbyggnaden tidigare hade stått som stöd.

BYGGNADSBESKRIVNING

Exteriör

Byggnaden ligger med långsidan längs Själagårdsgatan och gavlar mot Tyska Brunnspan och Tyska Skolgränd. Mot Brunnspan har fasaden en gemensam utformning med grannen Cygnus 2. Den putsade hörnkedjan fortsätter om hörnet mot Själagårdsgatan. Längs gatan är den norra delen av byggnaden slammad och den södra slätputsad, en markering av de två sammanslagna medeltida huskropparna. I den norra delen finns medeltida fasaddekor i form av blinderingsband och sågskift, både mot gatan och gränden samt en medeltida trappgavel mot norr.

I gatufasadens mittaxel ligger entrén till trapphuset med en slät stenomfattning och en överliggare av sandsten från 1600-talet. Porten är en helfransk pardörr från 1700-talet. Mittaxeln är i vindsplanet markerad med en frontespis. I fasaden finns ankarslutar av 1600-talstyp. Fönstren ligger i murlivet. I den norra delen av byggnaden har tre av bottenvåningens fönster äldre, utåtgående bågar och beslag samt gångjärn för fönsterluckor. Övriga fönster är från 1900-talet, inåtgående, men med samma spröjsindelning som de äldre.

Mot Tyska Skolgränd är fasaden slammad. Vindsvåningarna har en hög trappgavel med ankarslutar huvudsakligen av 1600-talstyp samt en medeltida ankarslut. Gårdsfasaden är slätputsad med fönster i murlivet och tre fönsteraxlars bredd. Byggnaden har sadeltak, men mot torget är takfallet brutet med två kupor på nedre fallet.

Interiör

Trapphuset har steg och vilplan av kalksten upp till vinden. Fönsteröppningarna är korgbågiga med putsade smygar. I bottenvåningen finns en smidd, äldre järndörr till källarna och en dörr med profilerade horisontella brädor och profilerat foder, troligen från 1800-talets förra hälft. Det finns två lägenheter per våningsplan. Lägenhetsdörrarna är samtliga helfranska

1700-talsdörrar med samtida foder. Dörrbladen på våning 2 trappor har speglar med nupna hörn. I vindsvåningen är lägenhetsdörrarna av barocktyp med helfranskt utseende, förmodligen från omkring 1700.

I lägenheterna finns bland annat halvfranska fönsterbröstpaneler med nupna hörn av 1700-talstyp samt fönstersmygpaneler och fönsterfoder från 1800-talet.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVANDE HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kom-

mande generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktsbehandlingar som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren "Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar". Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.